

FOTO: NEGIN ZENDEGANI

Philip Geelkerken

‘Hoezo wil je fatsoenlijk betaald worden? Mankeert er soms iets aan je motivatie?’

Loon naar werken’ houdt de gemoederen danig bezig. Bij het Paradijsdebat en Fonds on Tour, aan keukentafels en in kroegen, overal klinkt de roep om eerlijke betaling. Met de komst van de Fair Practice Code vindt dit gesprek in het volle daglicht plaats. Er wordt flink gediscussieerd over de mogelijke gevolgen, positief of negatief. Wij legden de dilemma’s voor aan twee experts die ons helpen om een constructieve rol te spelen in een dynamische arbeidsmarkt. Via analyse voeren zij ons langs mogelijke oplossingen naar hartenkreet.

EERLIJKE ANALYSE

Philip Geelkerken stond versteld toen hij zich verdiepte in de arbeidsomstandigheden van de cultuursector. ‘Er lopen heel veel enthousiaste, geëngageerde mensen rond, en vaak hoogopgeleid. Maar onwaarschijnlijk veel van hen hebben kleine banen of hele kleine contracten. Het verdienvermogen ligt lager dan in welke sector dan ook. En dat voor een sector die voor een deel met gemeenschapsgeld wordt gefinancierd. Zelfs het onderwijs, waar veel mensen een kleine baan hebben, kent veel meer vaste dienstverbanden. En het verdienvermogen is daar ook veel normaler. Kunstenaars verrichten professionele arbeid tegen minder dan het minimumloon.’ Dit roept natuurlijk de vraag op hoe dit nu kan. Volgens Geelkerken heeft het met een surplus aan motivatie te maken. ‘Het is zó mooi om te doen, ook al verdien je er niets mee. Het nare is dat mensen ten dele nog blij zijn ook dat ze kunnen optreden. Daarbij komt dat het aanbod veel groter is dan de feitelijke vraag.’ Bovendien is er een onbalans tussen geïnvesteerde en betaalde tijd. ‘Veel makers steken eindelijk oeffentijd in het werk, terwijl ze in de ‘afrekentijd’ een minimaal bedrag krijgen. Dat staat totaal niet in verhouding.’ Ook Henk Vinken ziet hoe de bevoegenheid van kunstenaars een obstakel vormt voor een volwassen beroepspraktijk. Zijn onderzoek naar honorariumrichtlijnen toont aan hoe lastig het is voor kunstenaars om afspraken te maken over een goede honorering. In de beeldende kunst gelden weliswaar richtlijnen, maar die zijn gebaseerd op het minimumloon. Volgens Vinken moeten we echt af van het idee dat overleven als kunstenaar afhangt van je motivatie. ‘Het moet meer gaan over vakmanschap, kennis, talent, vaardigheden, geïnvesteerde tijd en voorbereiding.’ Hij laakt het hardnekkige taboe op marktdenken en werken voor geld. ‘Je wordt daar zelfs op afgerekend. Als je normaal betaald wilt worden, mankeert er blijkbaar iets aan je motivatie.’

PODIUM KUNSTENAARS EERLIJK BETALEN?

HET ZAL JE MAAR GEZEGD WORDEN. DAT JE NIET ZO SPECIAAL BENT ALS JE WEL DACHT. EN DAT JE TÉ GEMOTIVEERD BENT VOOR JE VAK. DAT JE JE TE BUITEN GAAT AAN UITBUITING. DURVEN WE TE KIJKEN IN DE SPIEGEL DIE ONDERZOEKER **HENK VINKEN** EN ADVISEUR **PHILIP GEELKERKEN** ONS VOORHOUDEN? HET FONDS PODIUMKUNSTEN ZAG DAT ER NOG EEN HELE WEG TE GAAN IS VOORDAT HET NORMAAL IS DAT JE NORMAAL BETAALD WORDT VOOR NORMAAL WERK.

DOE NORMAAL.

EERLIJK GESPREK

Hoe kijken deze experts nu aan tegen de Fair Practice Code? Geelkerken ziet de code als een startsein voor een breed gesprek. ‘Het is een mooie code, omdat werkelijk iedereen die mag onderschrijven. Ook de individuele maker. Je verplicht je ermee de dialoog aan te gaan met degenen die jou een dienst aanbiedt.’ Vinken looft de code als kans voor omdenken. ‘Het is goed om af te stappen van het cliché van de armlastige kunstenaar die zich te pletter ploetert. Het gezonde uitgangspunt is loon naar werken. Dit impliceert ook dat het kunstvak een normaal vak is.’ Wat Vinken betreft is dat een grote omslag. ‘Veel partijen zagen het probleem niet zo, want er werden toch wel voorstellingen en producties gemaakt. Men belijdt met de mond dat het niet goed gesteld is met de beloning, maar als puntje bij paaltje komt, worden honorariumrichtlijnen niet gevolgd.’ Met de Fair Practice Code kan niemand meer

Henk Vinken

FOTO: NEGIN ZENDEGANI

FOTO: NEGIN ZENDEGANI

HENK VINKEN (56) is onderzoeker/eigenaar van Pyrrhula Research Consultants. In februari 2019 deed hij in opdracht van het Fonds Podiumkunsten een verkenning naar honorariumrichtlijnen in de culturele en creatieve sector. Vinken woont in Tilburg en is fan van De Pont museum.

> om de olifant in de kamer heen, vindt hij. Een extra voordeel is dat musea en podia niet meer met goed fatsoen kunnen zeggen dat reputatiewaarde een passende beloning vormt voor een tentoonstelling of voorstelling.

DRIETRAPSRAKET

Als we Vinken en Geelkerken beluisteren is er een drietrapsraket nodig om de code stuwkracht te geven. Ten eerste moet de sector solidariteit tonen in het maken van collectieve afspraken. Ten tweede zijn toezichthouders aan zet om het proces te versnellen. En de derde trap is dat de financiers (overheden en fondsen) goed gedrag moeten afdwingen. Geelkerken noemt het *push* en *pull*. 'Het moet uit de sector zelf komen én er moet druk van buiten zijn. Het raakt iedereen.'

EERSTE TRAP SOLIDAIRE SECTOR

Volgens Vinken is er een perverse relatie tussen supermotivatie en solidariteit. 'Motivatie en gave zijn geïndividualiseerde eigenschappen. Als socioloog vind ik het belangrijker dat kunstenaars samen met anderen, die ook een belang hebben bij je werk, aan een gezamenlijk doel werken. Solidariteit hoort een leidend principe te zijn in de hele productieketen. Dan kun je ook je rug rechthouden.'

Geelkerken deelt deze analyse. 'Laat ik het subtiel uitdrukken: in de organisatiegraad is ruimte voor groei.' Hij pleit voor een *common sense*-model tussen werkgevers, werknemers en zelfstandigen over tariefstructuren. 'Ook als er geen cao is, moet je samen tot afspraken kunnen komen. Zzp'ers kunnen richtlijnen opstellen voor redelijke tarieven. Als je je huis laat taxeren zijn er ook richtlijnen, terwijl alle makelaars zelfstandigen zijn. Het wordt nooit *one size fits all*. Er blijven altijd superspecialisten, toppers en starters.' Ook Vinken pleit ervoor om het simpel te houden. 'Richtlijnen werken het best als ze globaal zijn,' stelt hij. 'Dus geen ingewikkelde tabellen met staffels, maar een eenvoudig model. En vooral meer solidariteit en gezamenlijke betrokkenheid op één doel: loon naar werken.'

TWEDE TRAP SCHERP TOEZICHT

Vinken ziet toezichthouders als geschikte aanjagers van zo'n solidariteitslag: 'Het zou veel impact hebben als de bestuurders in de raden van toezicht op de trein stappen. Dat zijn ze eigenlijk ook aan hun stand verplicht. Het kan toch niet zo zijn dat zij hun reputatie afhankelijk maken van mensen die niet fatsoenlijk worden betaald?' Als het over toezicht gaat, zijn we op het domein van Geelkerken.

'Afspraken over betaling worden gemaakt tussen de uitvoerenden en degene die als werkgever of als producent acteert. Daarmee hoort het gesprek over een eerlijke praktijk ook bij de toezichthouders. De vraag is simpel: willen wij een organisatie zijn die eigenlijk misbruik maakt van de zwakke positie van een aantal professionals, of willen we eerlijk loon geven voor goed werk? Daar hoort ook bij dat je sommige dingen misschien niet meer moet doen.'

Nu zijn we op een gevoelig punt beland: de mogelijke gevolgen van de Code voor aanbod en afname. Vinken merkt in de gesprekken toenemend draagvlak voor wat met een omfloerste term 'scherpe keuzes' wordt genoemd. 'Als er meer betaald gaat worden, en er komt geen geld bij, daalt het aanbod. De vraag is waar je de rekening neerlegt. Meer geld voor makers mag niet ten koste gaan van de exploitatie van theaters. Als je onderkent dat je mensen beter moet betalen, moet je ook accepteren dat je minder producties krijgt.'

DERDE TRAP EERLIJKE OVERHEID

Vinken vindt dat ook de overheid kritisch naar zichzelf moet kijken. 'Gemeenten stellen wel allerlei eisen aan wat makers voor een buurt moeten doen, maar lijken daar niet de consequentie aan te verbinden dat ze loon naar werken horen te krijgen. Het minste wat je kunt doen is stimuleren dat het gesprek hierover in een versneld tempo plaatsvindt.'

Wat Geelkerken betreft mogen de minister en de fondsen één lijn trekken. 'Het gaat tenslotte om gemeenschapsgeld. Geef alleen nog maar subsidie als je er zeker van bent dat makers fatsoenlijk worden betaald. We willen toch ook geen kinderarbeid?' Het Fonds Podiumkunsten kan daarvoor een stip op de horizon zetten, vindt hij. Vinken prijst de manier waarop het Mondriaan Fonds zich heeft ingezet voor honorariumrichtlijnen, door vergaderingen te leiden, door reiskosten te vergoeden, door de sfeer te maken én door de eigen positie ter discussie te stellen. 'Niet als politiemannet, maar als degene met gezag bij wie je graag aan tafel komt zitten. Je wilt dat iemand tegen de prijsboksers zegt dat we het zo niet meer doen.' Geelkerken resoluut: 'Je moet de keuze maken: of we gaan eerlijk met elkaar om en betalen wat het waard is, of we blijven misbruik maken van mensen met een zwakke positie. Pas de hoge professionele standaard die je in de cultuursector hanteert, nu ook eens toe op dit vlak.' Zeg nou zelf, dat klinkt toch heel normaal?

Kijk voor meer informatie op arbeidsmarktagenda.cc.

<

FOTO: NEGIN ZENDEGANI

PHILIP GEELKERKEN (62) is directeur van het CAOP, kennis- en dienstencentrum op het gebied van arbeidszaken in het publieke domein. Hij adviseert het Fonds Podiumkunsten over arbeidszaken in het publieke domein. Geelkerken woont in IJhorst (Overijssel) en bezoekt regelmatig Schouwburg Ogterop in Meppel.

'Het is toch heel normaal dat we ons een beetje netjes gedragen? We willen toch ook geen kinderarbeid?'